

Varga Miklós*

A Nemzetközi Büntetőbíróság és az ENSZ Biztonsági Tanácsának kapcsolata

A holland főváros, Hága három nemzetközi bíróságnak is székhelye. Az első és a legrégebbi a Nemzetközi Bíróság (International Court of Justice – ICJ), mely alapvetően az államok közötti jogviták eldöntésében illetékes. A magyar közvélemény leginkább a bős–nagyvarosi vízlépcső ügyében lezajlott magyar–szlovák per kapcsán ismerheti. A másik tetsület, a volt Jugoszlávia területén 1991 óta elkövetett, a nemzetközi humanitárius jogot súlyosan sértő cselekményekért felelős személyek megbüntetésére az ENSZ BT 1993. május 25-én meghozott 827. határozatával létrehozott Nemzetközi Törvényszék (International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia – ICTY), mely nem tévesztendő össze a jelen írás tárgyát képező Nemzetközi Büntetőbírósággal (International Criminal Court – ICC). Bár az ICTY hasonlít az ICC-re, a kettő között lényeges különbségek vannak: az ICC határozatlan időre jött létre, szemben az ICTY korlátozott mandátumával, továbbá az ICC joghatósága minden részes tagállamra kiterjed, míg az ICTY csak a volt Jugoszlávia területén 1991 óta elkövetett cselekményeket vizsgálja.

2005. március 31-én Kofi Annan korábbi ENSZ-főtitkár üdvözölte az ENSZ Biztonsági Tanácsának 1593-as számú határozatát, melyben a BT a Nemzetközi Büntetőbíróság (ICC) főügyésze elé utalta a Darfúrban zajló konfliktust. A főügyész rövidesen megindította a nyomozást, és munkájáról azóta félévente jelentést küld a Biztonsági Tanácsnak.

Több, mint három év és hét jelentés után, 2008. július 14-én Luis Moreno Ocampo, a Nemzetközi Büntetőbíróság főügyésze bemutatta az Omar al-Bashir hivatalban lévő szudáni elnök ellen szóló bizonyítékokat, és egyben arra kérte a bíróság bírát, adjanak ki elfogatóparancsot az elnök ellen. A vád a Darfúrban 2003 óta elkövetett atrocitásokkal összefüggésben háborús bűnök, emberiség elleni bűnök és népirtás volt.

Ban Ki Mun ENSZ-főtitkár ugyanakkor reálpolitikai alapon határozottan ellenezte a szudáni elnök elleni vádemelést. Álláspontja szerint az elfogatóparancs hátráltatta volna a nemzetközi közösség béke-erőfeszítéseit Darfúrban. A huszonkét országot tömörítő és fontos regionális szereplő, az Arab Liga szintén erőteljesen bírálta a főügyészi indítványt, és rendkívüli ülést hívott össze. A képviselőletében megszólaló dél-afrikai ENSZ-nagykövet azt üzenté az ICC-nek, „adjon egy esélyt a békének”, és adjon egy évet az UNAMID (*United Nations Hybrid Operation in Darfour*) ENSZ-misszióknak.

Megjegyzendő, hogy a főügyészi vizsgálattal párhuzamosan Szudánban valóban jelentős nemzetközi erőfeszítések történtek a helyzet rendezésére. Az ország területén ekkorra az UNAMID már 23 ezer

fős létszámmal működött, és hétezer katonára állomásozott az Afrikai Unió missziója keretében (*African Union Mission in Sudan – AMIS*). 2008. október 15-én az ICC ügyészi kérelmet elbíráló bírói tanácsa, a három tagú Tárgyalás-előkészítő Kamara további bizonyítékok megszerzésére szólította fel a főügyészt.

Alig öt hónappal később azonban fordult a kocka. 2009. március 4-én az ügyész három vádpontjából kettő már átment a kamarán, így az ICC elrendelte al-Bashir letartóztatását. Az előzmények ismeretében a hír nem okozott meglepetést. A vád két rendbeli háborús és öt rendbeli emberiség elleni bűncselekmény. Népiirtás tárgyában azonban továbbra sem áll rendelkezésre elegendő bizonyíték.

A döntés súlyos politikai hullámokat vetett. Veszélybe kerültek az Igazság és Egyenlőség Mozgalommal (*Justice and Equality Movement – JEM*) folytatott béketárgyalások csakúgy, mint az ENSZ szudáni békefenntartó és humanitárius tevékenysége. Kartúm a döntés után bejelentette, hogy több segélyszervezetet kiutasít az országból. Pesszimista elemzők még a 2005-ben Észak- és Dél-Szudán között kötött békemegállapodás jövőjét is kétségessnek érzik. Az Afrikai Unió, az Arab Liga és az Iszlám Konferencia Szervezete szolidaritását fejezte ki a szudáni elnökkel. Az Afrikai Unió vezetői lobbizni is próbáltak egy, az ICC eljárását 12 hónapra felfüggesztő BT-határozat elfogadásáért. Megpróbálták politikailag elszigetelni, lehetetlen helyzetbe hozni az ICC főügyészt. Az ICC római statútumában részes harminc afrikai ország csoportja tiltakozásul még a statútumból való kilépést is kilátásba helyezte. „A bíróság elszigetelődött, a főügyész meztelen” – mondta Szudán ENSZ-nagykövete, *Abdalmahmud Abdalhalem Mohamed*. A főügyész és más ICC-

Az **UNAMID** (*African Union/United Nations Hybrid Operation in Darfur*), az Afrikai Unió és az ENSZ darfúri vegyes missziója az ENSZ BT 2007. július 31-én elfogadott 1769-es határozatával jött létre. A BT az ENSZ Alapokmány VII. fejezete alapján engedélyezte, hogy az UNAMID megtegye a szükséges intézkedéseket a darfúri békemegállapodás végrehajtásának támogatására, és szükség esetén erőt alkalmazzon önmaga és a civilek megvédése, valamint a segélymunkások akadálytalan mozgásának biztosítása céljából. Ugyanakkor a mandátumban nem szerepelt az a jogosítvány, hogy a békefenntartók elkobozhatják és lefoglalhatják az illegálisan tartott fegyvereket, sem az, hogy szankciókkal számolhatnak azok, akik akadályozzák a rendezést. Az UNAMID hivatalosan 2007. december 31-én kezdte meg működését.

tisztviselők valóban véthettek taktikai hibákat, melyek a bíróság ellenfeleinek malmára hajtották a vizet. Érdemes megemlíteni ugyanakkor, hogy a kérdésben több szempontból autentikusnak számító Kofi Annan élesen elítélte az Afrikai Unió büntetlenséget követelő diplomáciai offenzíváját.

Megállapíthatjuk: azzal, hogy a bírák elfogadták az al-Bashir letartóztatására írá-

Az **AMIS** (*African Union Mission in Sudan*) az Afrikai Unió szudáni missziója az ENSZ BT 2004. szeptemberi 1564. határozatával felhatalmazott, a darfúri konfliktushoz kapcsolódó, Szudán nyugati részére kiterjedő békefenntartó misszió volt 2004 és 2007 között. A kezdetben 150 fővel induló AMIS létszáma 2005 közepére már meghaladta a 7000 főt. Az UNAMID létrejöttéig az AMIS volt az egyetlen külső katonai erő a szudáni darfúri térségben, nem volt képes azonban hatékonyan megfékezni az erőszakot. Bár egy nagyobb és jobban felszerelt ENSZ békefenntartó erő felállítása már 2006 szeptemberében felmerült, a telepítésére, mivel a szudáni kormány ellenezte, nem került sor. Ehelyett az AMIS megbízását hosszabbították meg többször is, s csupán az ENSZ BT 2007. július 31-én elfogadott 1769-es határozatát követően jöhetett létre az UNAMID, az Afrikai Unió és az ENSZ darfúri vegyes missziója 2007. december 31-én.

nyuló indítványt, ez lett a büntetőbíróság első elfogatóparancsa hivatalban lévő államfő ellen, és egyben az ICC nyilvánvalóan legnagyobb port kavaró döntése is. Tovább bonyolítja a helyzetet, hogy Szudán nem részes állama az ICC-t megalapító 1998-as római egyezménynek.

Emlékeznünk kell ugyanakkor, hogy a politikai vezetők felelősségének deszakralizációja már korábban elindult. A közelmúltból megemlítendő Hissene Habre és Augusto Pinochet korábbi államfők letartóztatása. Slobodan Milošević esetében pedig korábban az ICTY emelt vádat egy hivatalban lévő államfő ellen. Látható, hogy amikor megszületik a politikai akarat és beindul a felelősségre vonás nemzetközi gépezete, egyre kevesebben bújhatnak a szuverenitás és immunitás pajzsa mögé.

Itt érdemes felidézni az ICC-t megalapító római statútum 27. cikkét, mely igyekszik deklarálni, hogy a bíróság nem bánik megkülönböztetett módon a hatalom csúcsán lévőkkel sem: „A Statútum rendelkezéseit egyformán, mindenfajta különbségtétel nélkül kell alkalmazni minden személyre, hivatali minőségétől függetlenül.”

A megoldatlan darfúri válság példája élesen rávilágít az ICC és a BT közötti potenciális konfliktusforrásokra, legfőképpen a két párhuzamos cél, a büntetőjogi felelősségre vonás/igazságszolgáltatás és a béketeremtés között feszülő ellentmondásokra.

Az ICC-nek jelenleg három nemzetközi bűncselekmény felett van joghatósága. Ezek a népirtás, a háborús bűncselekmények és az emberiség elleni bűncselekmények. Elkövetésüket és lehetséges következményeiket a BT általában a nemzetközi béke és biztonság veszélyeztetéseként értékeli. (A BT határozatai szerint a „béke veszélyeztetésének” minősült többek között a dél-afrikai apartheid, Líbia

szerepe az utasszállító repülőgépek elleni támadásokban, Iraknak a kurd lakossággal szembeni megtorlása, a szomáliai és az angolai polgárháború, a libériai helyzet.) Vagyis e bűncselekmények súlyuk és a humanitárius elvek sérelme miatt – az elmúlt évtizedekben nagymértékben kiszélesedett, precedens értékű gyakorlat alapján – már kellő alapot teremtenek arra, hogy a BT az ENSZ-alapokmány VII. fejezete szerint eljárjon. Ebben pedig a BT majdnem abszolút döntési jogkörrel bír, így értelemszerűen az ICC statútumának rendelkezései sem kötik. Másrészt az ICC önálló jogi személyiségű nemzetközi szervezet, melyet a BT határozatai nem köteleznek közvetlenül. A három, joghatósága alá tartozó bűncselekmény gyanúja esetén az ICC-nek *ad absurdum* a BT határozata vagy egyetértése nélkül is joga van nyomozást indítani természetes személyek ellen. Az ICC külkapcsolatainak legfontosabbika mindazonáltal a BT-vel való kapcsolat, a két szerv pedig kölcsönösen igyekszik tiszteletben tartani a másik alapszabályát, az alapokmányt és a statútumot.

A 827. számú ENSZ BT-határozat arról tanúskodik, hogy az ICTY felállítását a BT a béke helyreállításához való hozzájárulásként értelmezte. Nem merültek fel ellentmondások a béketeremtés és az igazságszolgáltatás között. Általánosságban véve az ICTY létrejötte a régiót érintő széles körű nemzetközi válságrendezési stratégia része volt, hosszú távú célként pedig a joguralmának visszaállításával a délszláv területeken. Ez a nemzetközi béke és biztonság szempontjából tagadhatatlanul alapvető fontosságú, tehát az ENSZ-alapokmány szelleme is ezt kellett, hogy diktálja. A kriminalizáció elsődleges célja az erőszak alkalmazásától való elrettentés. A potenciális elkövetőket büntetőeljárás fenye-

geti, és ez az elrettentés legújabb eszköze lehet a nemzetközi életben. Optimista olvasatban az ICC eljárása a viták rendezésének békés eszköze is lehet.

A helyzet mégsem mindig ilyen egyszerű. A daytoni megállapodás megkötésekor például az Egyesült Államoknak és a nemzetközi közösségnek kétségtelenül szemet kellett hunyia bizonyos események felett, hogy tárgyalóasztalhoz ültethessék a szerb kormányt. Az agressziós vádak előcítálása csak nehezítheti a helyzet lezárását és a térség pacifikálását, gondolhattuk akkoriban, és ez a megállapítás rövid távon meg is állta a helyét. Minden aggodalom ellenére végül egyik délszláv háborús bűnös letartóztatása sem vezetett komoly belpolitikai válsághoz.

A nemzeti és nemzetközi megbékélés, a törvényi konszolidáció, a múlt békés feldolgozása minden konfliktus lezárása után komoly tényezőnek számítanak. Ezen megközelítés szerint az igazságosságának és az igazságszolgáltatásnak alulról kell építkeznie, nem pedig felülről, például valamely ENSZ-határozatból. Mások ezzel szemben azzal érvelnek, hogy olyan nagy súlyú és jelentőségű bűnökről van szó, amelyek minden ember közös ügyévé teszik a felelősségre vonást. Az első világháború után Hollandia nem adta ki II. Vilmos császárt, ezzel meghiúsult a korábbi uralgó és a német főtisztek ellen tervezett per. Ez a döntés talán éppen az egyébként is ingatag német állam politikai összeomlását akadályozta meg. A Franco utáni Spanyolország vagy az apartheidtől megszabadult Dél-Afrika, illetve Chile a megbékélés pozitív példáinak nevezhetők. A nagy nehézségek árán konszolidálódott Kambodzsa is tipikus esete ennek a dilemmának. Az ENSZ és a kambodzsai kormány 1999 óta folytattak tárgyalásokat, és számos nehézség és kompromisszum után

2003-ban megkötötték a megállapodást a bíróságok felállításáról. A BT diplomatai számára általában erős a késztetés arra, hogy hagyják az eseményeket a könnyebb ellenállás irányába haladni. Kedvezőbbnek és elérhetőbbnek tűnhet egy viszonylagosan békés állapot megteremtése egy konfliktusövezetben, és ezzel számos élet megmentése. Az ICC vádja és esetleg fordulatokkal teli eljárása keresztülhúzhatja a politikai kiegyezés és a vádalku folyamatát. Dél-Afrikában és Észak-Írországban éppen a politikai vezetőknek adott amnesztia segítette a békefolyamatot, míg Sierra Leonében ugyanez új polgárháborúhoz vezetett.

Az ugandai fegyverszünet kapcsán Jack Snyder és Leslie Vinjamuri *Midwife for Peace* című cikkükben emlékeztetnek rá, hogy 1989 óta a háborúk kétharmada amnesztiával zárult, és az amnesztia, a megbékélés vezetett el a hosszú távú békéhez. A szerzők Macedóniát, Salvadort és Dél-Afrikát pozitív példának tartják ebből a szempontból.

Mikor az ICC is szereplője egy ilyen konfliktus rendezésének, jellegéből eredően más alapállással és más eszközökkel lát munkához, mint a Biztonsági Tanács vagy az egyes országok kormányai. A BT – mint politikai testület – számára sok esetben az opportunitás a legfőbb tényező. Az ICC viszont bírói szervként elvileg csak a legalitás talaján állhat. Ezért harcolták ki a BT állandó tagjai a felfüggesztő jogkört. A statútum 16. cikke pedig tágan értelmezve elismeri a BT e jogát, de legalábbis tiszteletben tartja elsőrendű kötelezettségét: „A jelen Statútum értelmében 12 hónapig nem kezdeményezhető vagy folytatható nyomozás vagy vádeljárás, amennyiben a Biztonsági Tanács az ENSZ Alapokmányának VII. fejezete alapján meghozott határozatában felkérte erre a Bíróságot. A kérelmet a

Biztonsági Tanács azonos feltételekkel megújíthatja.”

A BT ezt a kompromisszum eredményeképpen létrejött cikkelyt fogja felhasználni a béke és az igazság közti mérlegelésre. A BT határozatával 12 hónapra felfüggeszheti a bíróság eljárását az adott ügyben és ezt a lépést akár egymás után többször is megteheti. Például al-Bashir letartóztatásának elrendelése után az Afrikai Unió képviselői is a Statútum 16. cikkét húzták elő, és az eljárás felfüggesztését javasolták a BT-nek.

Bár egy ilyen BT-határozat az eljárás megindulását nem tudja megakadályozni, képes lehet ellehetetleníteni az ICC működését. Ahhoz azonban, hogy a BT ilyen határozottan és harciasan legyen képes fellépni a bírósággal szemben, felfüggesztve annak eljárását, tagjai között viszonylag nagyfokú konszenzus szükségeltetik. A VII. fejezet szerinti határozatok meghozatala ugyanis nem mindennapos dolog a BT napirendjén. Nem volna könnyű éveken át blokkolni egy bírósági eljárást, ez ugyanis feltételezné, hogy évről évre sikerül ugyanabban az ügyben összehozni a kilenc igen szavazatot, és mellette elkerülni a vétókat. Ezen felül még egy állandó BT-tag számára is kellemetlen a nemzetközi közvélemény ellenzése közepette erőltetni egy igazságtalannak tűnő ügyet.

A 2002. július 12-én elfogadott 1422. számú határozatában a Biztonsági Tanács felszólította az ICC-t, hogy tartózkodjon a büntetőeljárástól a statútumában nem részes államok ENSZ-békefenntartásban részt vevő állampolgárait érintően. A határozat az amerikai kormány kezdeményezésére és nyomására született meg, mivel az ki akarta vonni állampolgárait az ICC joghatósága alól.

Az Alapokmány 39. cikkének megfelelően „a BT megállapítja a béke bárminemű

veszélyeztetésének vagy megszegésének, vagy bárminemű támadó cselekménynek fennforgását és vagy megfelelő ajánlásokat tesz, vagy határoz afelett, hogy milyen rendszabályokat kell a nemzetközi béke és biztonság fenntartása vagy helyreállítása érdekében a 41. és 42. cikk alapján foganatosítani”. A pontos megfogalmazás ellenére a BT mindig széles körű mérlegelési joggal rendelkezik ebben az esetben. Gyakorlatilag éppen eléggé széles körűvel ahhoz, hogy politikai szempontok szerint tudjon dönteni, akár negligálva a jogi érveket. A nemzetközi béke és biztonság fenntartása vagy helyreállítása érdekében maga választhatja meg, mely eszközzel próbálja megoldani a konfliktust. A BT egy eljövendő válsághelyzetben valószínűleg a politikai ésszerűség szabályai szerint cselekszik majd. Ez a büntetőjogi felelősségre vonás helyett gyakorta mást fog diktálni: például tárgyalást a helyzet konszolidálása érdekében, vagy amnesztiát. A bíróság szempontjából aggodalomra adhat okot például, ha a BT a helyzet konszolidálása érdekében egy béketárgyaláson a tárgyalási pozíciók javítása végett alkut köt a vezetők büntetlenségéről. Ez fiktív esetben egy megfordított vádalku lehetne, ahol később a vezetés második vonala ülne a vádlottak padján, a főbűnösök viszont csak tanúként volnának beidézhetők.

Az ugandai elnök 2005-ben az eljárás megszüntetését kérte az ugandai kormány ellen már két évtizede háborút vívó „Az Úr Ellenállási Hadserege” (*Lord's Resistance Army – LRA*) ügyében, mert mire az ügy az egyéves nyomozást követően az ICC elé került, már folytak az úgynevezett jubai béketárgyalások a kormány és a lázadók között. Vagyis az ugandai kormány hosszú idő után különféle okokból a konfrontáció helyett a lázadókkal való tárgyalásokat vá-

lasztotta. A bíróság Joseph Kony, a helyettese, Vincent Otti, valamint további három vezető letartóztatását kérte, illetve ezzel párhuzamosan foglalkozni kezdett az ugandai hadsereg által elkövetett atrocitásokkal is. Ugandai törvényhozók és vallási vezetők utaztak Hágába, hogy meggyőzzék Moreno-Ocampo főügyészt arról, hogy az eljárás káros a békefolyamatra nézve, és hogy legalább függessze fel a kiadott letartóztatási parancsot. A lázadók jogi értelemben csak úgy kerülhették volna ki az elfogatóparancsot, ha kísétnélnek a saját maguk által ellenőrzött területéről, és alávetik magukat a saját állampolgárságuk szerinti ország, Uganda büntetőbíróságának. (Lévén az ICC joghatósága az állami bíróságokhoz képest szubszidiárius, vagyis csak akkor járhat el, ha az adott állam nem képes vagy nem hajlandó eljárni a nemzetközi bűncselekményekkel gyanúsítható személyekkel szemben.)

Az ICC eljárása önmagában természetesen nehezen lehet képes javítani a humanitárius helyzetet vagy a béke esélyeit. Ehhez általában jelentősebb nemzetközi jelenlét is szükségeltetik. Ugyanakkor az eljárás elegendő lehet ahhoz, hogy az adott konfliktusra terelje a nemzetközi közösség figyelmét. Ennek köszönhetően például a súlyos vádak miatt nagyobb elítélés övezte az ugandai lázadók tevékenységét és más államok általi támogatását, ezzel stigmatizálva és elszigetelve őket.

A polgárháborús csoportokkal szemben alapvetően kétféle stratégia képzelhető el: a megbékítés-megbékélés, vagy a marginalizálás. A marginalizálást segítheti az ICC eljárása, mivel megbélyegzi és elszigeteli az adott nemzetközi bűncselekménnyel gyanúsított vezetőket. (Uganda esetében ez a kormány ellen lázadó LRA-t jelenti.) Ezzel párhuzamosan a vádak politikailag és erkölcsileg legitimálhatják a

terhelt lázadó csoportok elleni katonai fellépést.

Amennyiben a konfliktus nem oldható meg katonailag, mert egyik fél sem képes megsemmisíteni vagy igazán meggyengíteni a másikat, akkor egyfajta *status quo* kialakulása vagy megbékélési folyamat következhet. A kibontakozó megbékélést általában már inkább nehezíti egy nemzetközi bíróság előtt folyó eljárás, vagy akár annak lehetősége. Az éppen intenzíven folyó konfliktusok során a potenciális vádlottak nem érdekeltek a harcok beszüntetésében.

Fekete-Afrika kapcsán Richard Dowden, a Brit Királyi Afrika Társaság igazgatója elkerülendő negatív példaként állítja az ICC elé a Ruandai Nemzetközi Törvényszék (ICTR) pazarló és rossz hatékonyságú tevékenységét. A szerző ugandai eseményekről szólva az ICTR mellett az ICC-t is naivitással és rossz időzítéssel vádolja afrikai ügyekben. Hangsúlyozza, hogy amennyiben az ICC szerepet kíván vállalni Afrika komplex háborúiban, meg kell értenie annak összefüggéseit, valamint minden egyes lépése előtt végig kell gondolnia, hogy az milyen hatásokkal járhat az adott konfliktusövezetben.

A bíróság eddig négy ország ügyeivel foglalkozott, melyek mindegyike fekete-afrikai ország (Kongói Demokratikus Köztársaság, Uganda, Szudán, Közép-afrikai Köztársaság). Vagyis mindeddig csak afrikai országokban kialakult helyzetek és afrikai gyanúsítottak kerültek a bíróság elé (következésképpen csak ebből a régióból tudunk szemléltető példákat hozni). Erre válaszul fogalmazódik meg a neokolonializmus vádja és az afrikaiak bizalmatlansága. Az ICC gyakorlata mindenestre azt az érzetet keltheti, hogy Fekete-Afrikát különleges vagy magasabb szintű ellenőr-

zés alatt kívánja tartani a nemzetközi közösség. A jelenség egyik oka az lehet, hogy általában könnyebb konszenzust kialakítani periférikus konfliktusokat érintően, mert ezek egyik ország vitális érdekeit sem érintik. Ezzel párhuzamosan az ENSZ békefenntartó misszióiban viszont jelentős a fekete-afrikai országok katonáinak aránya, vagyis a „nemzetközi béke és biztonság” fenntartása érdekében együttműködésre van szükség az afrikai országokkal.

Le kell szögezni ugyanakkor, hogy az afrikai országok nem csak mint „vádoltak”, mint vizsgálatok tárgyai vesznek részt a bíróság életében. Az ICC alapításakor a római konferencián negyvenhét afrikai ország képviselői voltak jelen. Ma a száznyolc részes államból harminc, a tizennyolc bíróból pedig öt afrikai.

A fent ismertetett szudáni és ugandai példa kapcsán érdemes felidézni, hogy az ICC születése előtt az ENSZ közgyűlése csupán azt tervezte, hogy a létrehozandó nemzetközi bíróság támogatja és kíséri majd az olyan országok igazságszolgáltatását, amelyek nem képesek megbirkózni a kábítószer-kereskedelemmel és a terrorizmussal. A kis karib-tengeri és latin-amerikai országok hatóságainak lett volna erre leginkább szüksége. Emlékezetes ebben az ügyben Trinidad és Tobago javaslata az ENSZ közgyűlésén. Kiegészítő jellegű, kiegészítő joghatósággal bírt volna a tervbe vett bíróság, melyet krízishelyzetben vettek volna igénybe az olyan gyenge államok, amelyek szuverenitásukat nem képesek a teljes államterületen gyakorolni. Philip Nel, az új-zélandi Otago Egyetem professzora például ennek kapcsán nyíltan kimondja, hogy a gyenge államok számára a szuverenitás sosem volt több egy hasznos és szükséges fikciónál.

Egyesek ma is úgy értékelik, hogy a bíróság kifejezetten a gyenge, periférikus államok számára jött létre. A fejlett országok pozitív hozzáállása valóban elvi okokkal is magyarázható. Kezdetben úgy értékelhették, hogy a bíróságnak az egyéni felelősség kérdésén túlmutató szerepe is lehet a nemzetközi rend és stabilitás fenntartásában. A római konferencián Lloyd Axworthy volt kanadai külügyminiszter is felhívta a figyelmet az ilyen tágabb értelmű összefüggésekre.

Összességében elmondható, hogy az ICC-re váró kihívások közül több a politikai, mint a jogi jellegű, mivel kétségtelenül politikailag érzékeny kérdésekben hoz döntéseket. A bíróság hatékony működése érdekében valószínűleg továbbra is szükség lesz arra, hogy a BT aktív szerepet játsszon. Ahhoz, hogy a tagállamok és az ENSZ valóban üldözzék a nemzetközi bűncselekmények elkövetőit, a pusztán jogi hatáskörön túl minden egyes esetben politikai akarat és államközi együttműködés is kell. Még ezen előfeltételek megléte esetén is csak a legsúlyosabb, legnagyobb figyelmet kiváltó esetek kerülnek az ICC napirendjére. Bár vannak, akik a világpolitika normativista irányú átalakulását vizionálják, a többség mérsékelt eredményekre számít a bíróság gyakorlati kilátásai kapcsán, és semmiképpen nem beszélne forradalmi előrelépésről. Ennek oka a politikai környezet, valamint az, hogy a státútum szűken értelmező felfogást tükröz. Joggyakorlata némi reformlendületet adhat a nemzetközi kapcsolatok területén, de áttörés egyelőre nem várható. A bírói hatalom kiterjesztő értelmezésének egyébként is szükséges korlátokat szabni. Ugyanakkor az ICC sikere nem csak a részes államok vagy az elítéltek számára mutatkozhat meg, mert hosszú távon nem csak a jogható-

ság elsődleges gyakorlása számít. Amennyiben nem a bíróság gyakorlati működését, hanem a nemzetközi büntetőjog normáinak és az általuk közvetített értékeknek az érvényesülését vizsgáljuk, akkor nyilvánvalóan nagyobb fejlődésről számolhatunk be. A bíróság mércét állít

az állami hatóságok elé, és arra ösztönzi őket, hogy alkalmazzák elveit a saját gyakorlatukban. ■

* A szerző jogász, a Magyar Köztársaság Külügyminisztériumának munkatársa. A cikkben leírtak nem jelentik a magyar kormány hivatalos álláspontját/roldalom

Irodalom

- Cassese, Antonio: Statute of the International Criminal Court: Some Preliminary Reflections. *European Journal of International Law*, Vol. 10, No. 1. 1999. 144–171. o.
- Dowden, Richard: ICC in the dock. *Prospect Magazine*, May 2007.
- Franceschet, Antonio: The rule of law, inequality, and the International Criminal Court. *Alternatives – global, local, political*, Vol. 29 (2004).
- Lanz, David: The ICC's Intervention in Northern Uganda: Beyond the Simplicity of Peace vs. Justice. *Working Paper*, The Fletcher School Institute for Human Security, May 2007.
- Lynch, Colum: International Court Under Unusual Fire, Africans Defend Sudan's Indicted Leader. *The Washington Post*, June 30, 2009.
- Nel, Philip: Between counter-hegemony and post-hegemony: The Rome Statute and normative innovation in world politics. In Andrew F. Cooper – John English – Ramesh Chandra Thakur (eds.): *Enhancing Global Governance – Towards a new diplomacy?* New York, 2002, United Nations University Press.
- Rubin, Elizabeth: If not Peace, then Justice. *The New York Times*, April 2, 2006.
- Weller, Marc: Undoing the global constitution: UN Security Council action on the International Criminal Court. *International Affairs*, Vol. 78. No. 4. October 2002.
- Stahn, Carsten: The Ambiguities of Security Council Resolution 1422 (2002). *European Journal of International Law*, 14 (2003).
- Stares, Paul – Noyes, Alexander: *Think Twice About Bashir*. *Newsweek*, March 16, 2009.
- Sudan raises Security Council tensions. *Oxford Analytica*, August 26, 2008.

Fontosabb dokumentumok

- A Nemzetközi Büntetőbíróság statútuma, <http://untreaty.un.org/cod/icc/statute/romefra.htm>.
- Az ENSZ Közgyűlésének 58/318. számú határozata (*Resolution adopted by the General Assembly [without reference to a Main Committee (A/58/L.68)] 58/318. Cooperation between the United Nations and the International Criminal Court*)
- <http://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N03/514/94/pdf/N0351494.pdf?OpenElement>.